

Fodor Attila¹

Egy aranyosrákosi toronygombirat

Az emlékállítás mindig a különös jelentőséggel bíró eseményekre, személyekre és helyekre irányul. Célja, hogy maradandó formában örökítse meg azokat az információkat, amelyek a jelent kibillentik a közömbös hétköznapi állapotból. Az esemény, legyen az egyéni vagy közösségi, egyszeri vagy ismétlődő, fontos szerepet hivatott betölteni: az idő folytonosságának garantálását, az időbeli folyamatok kibillentését, a múlandóság megtagadását. Az emlékállítás legfőbb célja: megörökíteni a jelent, dokumentálni a múltat, emlékeztetni rá.

Az emlékállításnak különböző formáit ismerjük. Egyik az írásos forma, amely a különböző feliratokat, az írott dokumentumokat foglalja magában. Ezek előfordulása eléggé változó, lelőhelye sokféle. Habár teljes intézmények alakultak

¹ Fodor Attila 1981-ben született Tordán. 2001–2005 között folytatott néprajz–magyar tanulmányokat a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén. 2006–2008 között szerzett mesteri képezést a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszékén. 2008–2011 között doktori tanulmányokat végzett a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Hungarológiai Tudományok Doktori Iskolájában. 2010 októbere és 2011 januárja között doktori ösztöndíjként folytatott tanulmányokat Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Atelier Európai Társadalomtudomány és Historiográfia Tanszékén. 2004–2005 között az Erdélyi Unitárius Egyház Gyűjtőlevéltárának segéd levéltárosa, 2007-től a kolozsvári székhelyű Erdélyi Néprajzi Múzeum muzeológusa.

Fontosabb publikációk: *Aranyosszéki halottbúcsúztatók*. KerMagv. 2009/3. 435–471.; *Az aranyosszéki halottbúcsúztató versek 21. századi vizsgálata*. Erdélyi Múzeum. 2008/1–2. 1–16.; *Egy aranyosrákosi asszonyhoz kapcsolódó hiedelemképzetek*. Acta Siculica. A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve. Sámán Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2009. 719–734.; *Borzalom. Pataki András unitárius lelkész története az aranyosszéki identitás „szolgáltatában”*. Unitárius Közlöny 2005/1.; *A kollektív emlékezet kutatása. A templom mint lieu de mémoire*. In: Tötszegi Tekla – Goia, Ion Augustin (szerk.) – *Kortárs falvak Romániában: nyitás Európa felé*. (Kolozs megye). Mediamira Kiadó, Kolozsvár, 2008.

és szakosodtak archiválásukra (könyvtárak, levéltárak, archívumok), szakszerűen képzett tároló helyek alakultak ki az írott dokumentumok számára, mégis érdemes számon tartani azokat az előfordulási helyeket is (környezetünk különböző belső és külső felületei), amelyek magukon vagy magukban őrzik az ilyen jellegű dokumentumokat.

Számos esetben környezetünk épületei hordozzák és tárolják a múltat megörökítő feliratokat, dokumentumokat. Környezetünk épületei közül az egyik ilyen kulcsfontossággal bíró a templom. Ahhoz, hogy az emlékek el ne vesszenek, hogy az emlékezési gyakorlat megmaradjon, szükséges az emlékek kihelyezése.² A térré vált idő, a térbe kihelyezett emlékezet az idővel akar dacolni. Ilyen megfontolásból kerülnek a templomok külső és belső falaira, a templom alapkövébe, a torony gombjába, a templomi bútorzatra, a festett kazettás mennyezetre, a harangokra olyan feliratok, amelyek tartalmukban az illető közösség számára fontos szereppel bírnak. Ezek alapján állíthatjuk, hogy a templom önmagában egy emlékhely, az emlékezetnek egy igen fontos helyszíne (*lieu de mémoire*³).

Az emlékezetkutatás gyakran tette kutatása tárgyává a templomokban fellelhető feliratokat, szívesen vállalkozott ezek összegyűjtésére és elemzésére. Az emlékiratoknak egyik sajátos formáját a *toronygombiratok*⁴ képezik.

² Az emlékezet létrehozásának, kihelyezésének és használatának vizsgálatáról lásd Jan Assmann 1999-ben magyar nyelven is megjelent kötetét. Assmann, Jan: *A kulturális emlékezet*. Atlantisz Kiadó, Budapest, 1999.

³ A fogalmat Pierre Nora használja abból a feltevésből indulva ki, hogy mivel nincsen már valódi közege az emlékezetnek (*milieux de mémoire*), ezért szükségesek az emlékezet helyeinek (*lieux de mémoire*) a kialakulása/kialakítása. Nora, Pierre: *Emlékezet és történelem között*. A helyek problematikája. *Aetas*, 1999. 3. sz. 124.

⁴ A műfaj névadója Dankó Imre, akinek kezdeményezésére az ilyen jellegű emlékirat *toronygombirat* megnevezéssel vált ismertté. Dankó Imre: A toronygombokról és a toronygombiratokról. In: Dankó Imre – Küllös Imola – Molnár Ambrus (szerk.): *Vallási néprajz V. Jubileumi kötet. Tanulmánygyűjtemény a Doktorok Kollégiuma Egyházi Néprajzi Szekciója tevékenységének 10. évfordulójára. Református Teológiai Doktorok Kollégiuma Egyházi Néprajzi Szekciója*. Debrecen, 1991. 177–201., Dankó Imre: A református toronygombok elhelyezésének szokásai és a toronygombiratok műfaji sajátosságai. In: Balázs Géza – Csoma Zsigmond – Jung Károly – Nagy Ilona – Verebélyi Kincső (szerk.): *Folklorisztika 2000-ben. Folklor – irodalom – szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára I.* Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 2000. 284–308.

A magyarországi toronygombiratokról, műfaji sajátosságaikról Dankó Imre,⁵ Kazinczy Ferenc,⁶ Botka János⁷ közöl adatokat az 1725–1984 közötti időszakból, összesen 8 emlékiratról.⁸ Az erdélyi magyar egyházak hagyatékaiban, a különböző intézményi archívumokban és az egyházi sajtóban fellelhető toronygombiratok felleltározása, rendszerezése és elemzése is nemrég történt meg.⁹ Keszeg Vilmos által elvégzett kutatások következtében 91 azonosított és 59 feltárt toronygombirat gyűlt össze 37 településről az 1601–2001 közötti időszakból.¹⁰

Az erdélyi toronygombiratok összegyűjtése alkalmával került sor az Aranyos-vidéki gombiratok összesítésére. Ennek következtében mindössze 7 településről (Abrudbánya, Aranyosgerend, Aranyosszentmihály, Felvinc, Kercsed, Torda, Torockó) sikerült iratot gyűjteni.¹¹ A többi településről (Aranyosegerbegy, Aranyospolyán, Aranyosrákos, Csegez, Mészkő, Torda, Várfalva) csak adatok kerültek elő, melyek igazolják a toronygombiratok létezését.¹²

Aranyos-vidékről eddig 7 településről összesen 12 toronygombirat gyűlt össze, ebből 4 az unitárius felekezet templomtornyaiból, 8 pedig a református templomok tornyából. Az előkerült iratok a következőképpen oszlanak meg: Abrudbánya unitárius egyházközségéből 2 irat (1784, 1858), Aranyosgerend református egyházközségéből 1 irat (1815), Felvinc református egyházközségéből 1 irat (1881), Kercsed református egyházközségéből 3 irat (1829, 1897, 1974), Aranyosszentmihály unitárius egyházközségéből 1 irat (1926), Ó- és Újtorda református egyházközségéből 3 irat (1782, 1824, 1906) és Torockó unitárius egyházközségéből 1 irat (1828). Ha időrendbe állítjuk ezeket a toronygombiratokat, akkor a következő sorrendet kapjuk: 1782, 1784, 1815, 1824, 1828, 1829, 1858,

⁵ Dankó. 1991. 183–185. Lásd: Keszeg Vilmos: Aranyosszéki gombiratok. *Néprajzi Látóhatár* IX. (2000) 3–4. sz. 389–416. Keszeg. 2000. 398.

⁶ Idézi Takács Béla: A toronygomb. *Reformátusok Lapja*. XXVI (1982) 40. sz. 3. Lásd: Keszeg. 2000. 398.

⁷ Botka János: Dokumentumok a református templom toronygombjában Tiszasason. In: *Múzeumi Levelek*. 43–44. sz. Szolnok, 1984. 29–30. Lásd: Keszeg. 2000. 398.

⁸ Hivatkozza Keszeg V. 2000. 398.

⁹ Keszeg Vilmos: *Erdélyi gombiratok. Református Szemle* XCVI. (2003). 6. sz. 642–667., Keszeg Vilmos: *Egy Hír adás a' Késő Maradékhoz. 17–20. századi erdélyi toronygombiratok*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2006., Keszeg Vilmos: 17–20. századi erdélyi toronygombiratok: a lokális történelmek szerkezete és funkciója. In: Balázs Mihály–Gábor Csilla (szerk.): *Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2007. 71–108.

¹⁰ Keszeg. 2006. 16–26., Keszeg. 2000. 389–415.

¹¹ Keszeg, 2006. 13.

¹² Uo.

1879, 1881, 1906, 1926, 1974. Ebbe a kronológiai sorrendbe illeszkedik az 1818-ban íródott aranyosrákosi gombirat is, amely a maga módján kiegészíteni és árnyalni tudja a vidékről szóló történelmet. Így megállapítható, hogy az ilyen jellegű írásgyakorlat és emlékállítás az aranyosszéki településekre is kiterjedt, ezekben is használatban van. Az itteni toronygombiratok által jól nyomon követhető a 18–20. századi helyi jellegű írásgyakorlat, a múlt iránti érzékenység és az emlékállításnak ez a formája.

Az Aranyosszékre irányuló gyűjtés idejében az aranyosrákosi unitárius templom tornyában levő iratról csak informális adatokat lehetett begyűjteni.¹³ Mivel ekkor nem került elő toronygombirat, úgy gondoljuk, hogy ezt a hiányosságot sikerül most pótolni egy nemrég elvégzett kutatás keretében előkerült toronygombirat közlésével.

Az újabban előkerült aranyosrákosi toronygombiratról elsőként Gombási János helybéli lelkész (1919–1968) tesz említést, aki 1910-ben, közel 300 oldalnyi terjedelemben összefoglalta az egyházközség történetét.¹⁴ Ebben említést tett a toronygombiratról, és idézett is belőle, pontos információkat adván a gombirat sorsáról. Feljegyzése szerint a torony 1886-ban történt újra bádogoztatása alkalmával került elő az *Emlékeztető Írás*, ezt követően helyezték el azt az egyházközség irattárába.

A helyi születésű Pethő István, harmadéves teológiai hallgatóként, 1926-ban pályamunkaként megírta *Az Aranyos-Rákosi Unitárius Egyházközség Történetét*. Ebben külön kitér arra az „érthetetlenül rongált állapotban levő” levélre is, amely az egyházközség levéltárában található. A levél tulajdonképpen maga a toronygombirat. Ennek tartalmát részletesen ismerteti, kuriózumként idézi is az irat verses részeit.¹⁵

Ugyancsak ebben a monográfiában találunk hivatkozást egy 1887-ben elvégzett esperesi vizsgálószéki jegyzőkönyvre, amely furcsa módon csak a toronygombba elhelyezett pénzekről számol be, a toronygombiratról nem tesz említést. Szövege a következő: „Az 1887. évi esperesi vizsgálószék már a nagy munkát¹⁶

¹³ Lásd Keszeg Vilmos lábjegyzetét az aranyosrákosi toronygombiratra vonatkozólag. Keszeg. 2006. 13.

¹⁴ Lásd: Gombási János: *Aranyosrákos falu és egyházközség története a kezdeti időktől 1968-ig*. Aranyosrákos, 1910. Kézirat. Aranyosrákosi Unitárius Egyházközség irattára.

¹⁵ Lásd: Pethő István: *Az Aranyos-Rákosi Unitárius Egyházközség története. Pályamunka*. Kolozsvár, 1926. 20–21. Kézirat. Aranyosrákosi Unitárius Egyházközség irattára.

¹⁶ „Az 1818-ban tartott püspöki vizitációs jegyzőkönyv szerint ebben az évben a toronyt újítani kezdik. 1819-ben még folyik a munka. 1820-ban fejeződik be, amint azt ma is

készen, befejezve találja s jegyzőkönyve mint érdekes adatot említi, hogy a toronygombban van eltéve emlékül: »1 drb. egy forintos bankó, 1 drb. egy forintos tallér, 1 drb. 20 krajcáros, 1 drb. 10 krajcáros, 1 drb. 4 krajcáros, 1 drb. 1 krajcáros.« Csudálatos, hogy a már említett levélről, melyet 1819-ben helyeztek a torony gombjába, a jegyzőkönyv hallgat. Félő, ha vajon ekkor visszatették-e ismét az újonnan szerzett gombba, vagy megfeledezve róla elárverezték az akkor leszedett bádoggal együtt.¹⁷

1969-ben Biró Barna lelkész lelkészképesítő vizsgadolgozatként megírta az aranyosrákosi unitárius egyházközség történetét,¹⁸ amelyben részletesen ismertette az egyházközség levéltárában őrzött iratot, és annak rímekbe szedett záró szövegét idézte is.

Legutóbb Lőrinczi Károly unitárius lelkész tett említést a toronygombiratról, aki 2001-ben¹⁹ összefoglalta az aranyosrákosi unitárius egyházközség történetét, és megírta annak monográfiáját.²⁰

Az eddigi bibliográfiai adatok szerint a gombirat 1819-ben íródott, és a toronyjavítási munkálatok alkalmával került a toronygombba.²¹ Újabb levételére 1886-ban került sor egy munkálat következtében. Az irat terjedelme 4 oldal. Kézzel íródott, magyar nyelven. Jól olvasható. Jelenlegi állapota viszonylag jó, de valamilyen külső tényező következtében közepén megrongálódott, ami megnehezíti a középső sorok kiolvasását. Az eddigi gyakorlat szerint, feltételezzük, hogy a toronygomb levételekor hivatalban levő lelkész (Aranyosrákosi Létay Máté) a levett toronygombirat helyére újabb iratot szerkesztett és helyezett a torony gombjába. Erről az emlékiratról nincs tudomásunk. Amiről biztosat tudunk, hogy az őt soron követő lelkész (Gombási János) újabb emlékiratot szerkesztett és helyezett el a templom tornyába az 1964-ben elvégzett toronyjavítási munkálatok alkalmával. Gadó Dénes (sz. 1926) aranyosrákosi lakos visszaem-

hirdeti a templom déli oldalán levő felirat. Ekkor a tornyot még két német öllel magasabbra emelték. A torony fedele ez úttal pléhből készült.” Idézi Pethő. 1926.18.

¹⁷ Lásd: Pethő. 1926. 29.

¹⁸ Lásd: Biró Barna: *Az Aranyosrákosi Unitárius Egyházközség története. Lelkészképesítő vizsgadolgozat*. Aranyosrákos, 1969. Az Erdélyi Unitárius Egyház Gyűjtőlevéltára. Kolozsvár. Egyházközségi monográfiák. II. 4. Biró. 1969. 7.

¹⁹ Az Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa 958/1999 számú leiratában a 2000. milleniumi év kapcsán elrendeli, hogy a lelkészek készítsék el egyházközségeik monográfiáit.

²⁰ Lásd: Lőrinczi Károly: *Az Aranyosrákosi Unitárius Egyházközség története 1629 és 2000 között*. Aranyosrákos, 2001. Kézirat. Az Erdélyi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Irattára. Kolozsvár. Lőrinczi. 2001. 2.

²¹ Jelenleg semmilyen adattal nem rendelkezünk arról, hogy 1819 előtt létezett-e bármiféle irat a templom tornyában.

lékszik arra, hogy amikor a toronyról az ácsok a gömböt lehozták, egy kancsó bor jutalom fejében adták át azt a lelkésznek. Ezt követően a presbiterekkel közösen felbontották a gombban talált dobozt, és az abban levő iratokat közösen olvasták el. Az iratok mellett különböző pénzeket is találtak. A toronyra visszerülő gömbbe a lelkész ekkor újabb iratot helyezett el. Jelenleg is ez található a gombban.

Az aranyosrákosi toronygombiratot, az *Emlékeztető Irást* Ferentzi Mihály, az Aranyosrákosi Unitárius Egyházközség unitárius lelkésze 1819-ben írta „Kisasszony Hava 16dik napján”.

Az emlékirat írója előbb a torony építésének körülményeiről számol be, megnevezve annak költségeit, az építőmesterek neveit (Török Mihály és Barla András) és építési évszámát (1652). Ezután részletezi a templomtorony újbóli felújítási munkálatainak adatait, megemlítve felújításának évszámát (1819), az elvégzett munkálatokat („ezen torony [...] kőfala két német őlekkel fellyebb emeltetett és Pléh fedéllel megfedettetett”) és azok szakmai irányítóját („Követsi János Insinér”).

Ezt követően egyenként megnevezi az egyházközség elöljáróit, a lelkészt (Ferentzi Mihály), a jegyzőt (Siménfalvi Bálint János), a gondnokot, a presbitereket (Biró Sámuel, Biró István, Gombási Ferenc, Székely Márton, Fodor István, Pálfi Zsigmond, Báló István, Csipkés István, Taar Zsigmond, Székely Zsigmond) és az egyháziakat (Filep Menyhárt és Balog Mózes), amit majd a „Gazdák nevei” követ, szám szerint 94 személy.

A gombirat második részét a „Torony ujjitása idejéről valo Jedzések” teszi ki, amely 9 külön pontban részletez emlékezetes adatokat. Külön megemlíti az ország uralkodójának („Felséges Iső Ferentz Császár – Felséges Károlina Augusta”) és az erdélyi fejedelem („Méltóságos Groff Losontzi Bánffy György ö Excellentiája”) nevét, ezt követően részletezi az aktuális gazdasági állapotokat, felsorolva a forgalomban levő fizetési eszközöket, pénznemeket („Ezüst és Réz folyo Pénzek mellett a másod rendbéli Pappiros Pénz /:Bankó:/”). Viszonyításként ismerteti a fontosabb javak értékeit (só, búza, rozs, kukorica, egy pár ökör, posztó, hús, gyapjú). Bizonyos eseményeket kiemel, fontosnak tart bemutatni. Külön megemlíti, hogy az 1817. évi szegénység, a gabona szűk volta következtében nagyon sok volt a haláleset, a szőlőtermés is nagyon kevés, emiatt évek óta szinte semmi sem sikerült betakarítaniuk. Különös csillagászati jelenségre is felhívja a figyelmet, egy „Üstökös Tsillag” feltűnésére és elenyészésére, amely 1818. július 2. és augusztus 26. között volt látható az égen. Hasonló érdekességként tesz említést egy fenyőről, amely 80 évig a torony szomszédságában növekedett, de a

mostani építkezés miatt szükséges volt annak kivágása és felhasználása az új templomtorony árbocához, amelynek története verses formában lett megörökítve és ráírva az árbocfára.

Az emlékirat záradéka a toronygombirat kontextusairól, a megírásáról és annak elhelyezésének körülményeiről tudósít. Az emlékiratot a lelkész a gyülekezet előljárói előtt felolvasta, és még két papírpénzzel együtt „a jövődre nézett emlékezetnek okáért” egy üvegedénybe téve elhelyezte a torony gombjába.

A megtalált aranyosrákosi toronygombiratot²² az alábbiakban betűhíven átírva, az eredeti sortördelés tiszteletben tartásával közöljük. A lehetőség szerint kikövetkeztetett, nehezen olvasható vagy sérült szövegrészeket [...] zárójelbe írtuk, a hiányzó részeket /.../ zárójellel jelöltük.

TELEPÜLÉS: Aranyosrákos (Vălenii de Arieș), Kolozs megye

FORRÁS: Az Aranyosrákosi Unitárius Egyházközség irattára

GOMBIRAT:

Emlékeztető Irás.

A Mindenható Egy Igaz Istennek Dütsőségére, és a' Megdütsőített Közbenjáró Jésusnak tiszteletére, ezen Aranyos Rákosi Unitária Nemes Ekklésia Kő Tornya a' maga fundamentomából az Ekklésia költségén felemeltetett, és építettett vala Török Mihály, és Barla András Kőmivesek által 1652 dik Esztendőben, a' mint a' Torony napnyugoti oldalán valo kőmettzés mutattya – Mostan pedig ugyan ezen Torony vizsont az Ekklésia költségével meg ujjittatván, a' kőfala két Német ölekkal fellyebb emeltetett, és Pléh fedéllel megfedettetett Tit. Követsi János Insinér fő Pallérsága alatt 1819 dik Esztendőben, midőn volnának ezen Nemes Ekklésiában

Oltári Szolgák: Pap Tiszt[eletes]. Ferentzi Mihály Ur Nemes Torda és Aranyos kőr-

nyéki Unitárius Ekklesiák ord[inarius] Notáriussa - /.../ Siménfalvi Bálint János.

Domesticus Curátor: Ika /.../ teljő /.../lvi /.../őri /.../ ajos /.../ anyaki.

Tekéntetes Törvényes Derék Szék egyik Itéllő /.../a.

Praesbyterek: Nemes üd[ős]: Biro Sámuel, a' ki ma 74 Esztendős, és az Ekklésiának szorgal-

²² Az aranyosrákosi gombirat lemásolását Kiss János Csaba unitárius lelkész tette lehetővé.

matos aeconomia Curátora – üd[ős]. Biro István – üd[ős]: Gombási Ferentz, üd[ős]:

Székely Márton, Fodor István – Pálffi Sigmund – Bálo István – Csipkés István – Taar Sigmund, és Székely Sigmund Praesbyterium Notáriussa.

Egyháziak: Nemes üd[ős]b Filep Menyhárt, és Balog Mojses.

Ezen Ekklésiában mostan élő Gazdák nevei:

Bálo János	Farkas János	Pataki János
Bálo Péter	Finta Mihály	Pető Mojses
Bálo István	Fodor Gábor	Pető Sigmund
Bálo Tamás	Fodor /.../	Pető István
Balika Péter	Tit. Fodor /.../	Pető Tamás
Bása György	Fodor János	Tit. Rákosi Károly Ur
Biro Márton	Fodor Sámuel	Sz[ent] Páli Josef
Biro Sigmund	Gombási János	üd[ős] Székely Márton
Biro Sámuel	üd[ős]: Gombási Ferentz	Iff[jú] Székely Márton
Biro Gergely	Iff[jú] Gombási Ferentz	Székely Péter
Biro Mihály	Gado Márton	Székely János
üd[ős]: Biro István	Huszti István	Szathmári Gergely
Iff[jú] Biro István	Kovátsi Imre	Szathmári Mihály
Tit. Biro Gábor Ur	Kovátsi Gergely	Szathmári ...
Tit. Biro Sándor Ur	Kis Gergely	Székely András
Borbély Sámuelné	Kis Páll	Szász András
Borbély István	Kerekes Mihály	Szász Ferentz
Borbély Sándor	Komjántzegi Mihály	Szász István
Borbély János	Komjántzegi Mojses	Sárosi János
Budai Gábor	Létai István	Szilágyi Márton
Budai Márton	Létai Miklos	Tit. Tőtőri Ferentz Ur
Budai Josef	Létai Sámuel	Taar Sigmund
Balog Mojses	Létai Sándor	Taar Sámuel
Balás György	Létai Tamás	Taar Mojses
Filep Sándor	Létai György	Tsipkés Gergely
Filep Mihály	Mihutz Demeter	Tsipkés Sándor
Filep Menyhárt	Mezei István	Tsipkés István
Filep János	Nagy Sándor	Tsipkés Sigmund
Farkas Márton	Pálffi Ferentz	Tövissi János
Farkas Péter	Pálffy Sigmund	Tövissi Sigmund

Tovissi István
Vagyas Ferentz

Vagyas Janos
Vagyas István

Nro = 94.

Ezen Torony meg ujjitátása idejéről valo Jedzése:

1mő: Ezen üdőben a' Felséges Austriai Házban Kegyesen Uralkodik Felséges Iső Ferentz

Császár, és Hazánk kegyelmes Fejedelme – Felséges Károlina Augusta, Báváriai ki-

rály Hertzeg aszszony királyi Hitvesével, a' kivel Felséges Urunk Negyedtzer lépett Házossági egyességre 1816 dik Esztendőben.

2dő: Ezen Erdélyi Nagy Fejedelemség Gubernátori Székéb[en] ül M[é]l[tóság]g[o]s Groff Losontzi Bánffi György ö Excellentiája.

3tiő: Ezen üdőben, az Ezüst, és Réz folyo Pénzek mellett jár a' másod rendbéli Pappiros Pénz /:Bankó:/ mely Pappiros pénzek = 1. 2. 5. 10. 20. és 100 Rfor. értékűek.

4ő: Mostan az ujjabbi F[elséges] Királyi Rendelések szerént, Egy mása so jár Pengő Pénzb[en] 3 Rfr. 25 xfr. Pappiros Pénzben pedig 10 Rfor.

5ő: A' Buzának tisztája Pappiros Pénzb[en] 1 Rfr. 40 xfr. Középszerű 1 Rfr – Rós – Törőkbuza – 40 xfr – zab – 30 xfr – Itt tsudállatos az Isteni munka – mivel ez előtti 1817 dik

esztendőb[en] 1 véka búza 17 és 18 Rforintokon járt, és a' Gabonának szűkvolta miatt egymásra holtanak országunkban az emberek –

6ő: Egy pár kőz[épszerű] ökor jár most = 200 Rfr. a' közép[szerű] Posztó – 12 Rfr. 1 font Hus 4 xfr. – gyap[jú] /.../

7ő: Ez üdőben a' Gabona t[erm]és közönséges – A Szöllő /.../ esztendőktől fogva majd semmi terméssel nem szolgált ezen Helységbe.

8ő: Ezen Esztendőben Julius 2 dikán Északfelől láttzatott egy közönséges Üstökös Tsil-

lag, mellynek Sugára a' Deli pontra állott; De ezen Holdnap 26 dikán szinte láthatatlanná lett, és el enyészett. – Megjegyzést érdemel az is

9nő: Hogy ezen Torony északi oldala mellett 80 Esztendők alatt egy Fennyőfa 8 ö-
lekre fel nevedvén, ezen Torony építtetésére le vágattatott, és ennek Árbutz-
fájává tétettetett, melyen ilyen Irás olvastatik:

Nyoltzvan Esztendőkig e' Torony Bástyája – Nyoltz ölre nevelt fel mint éltem Daj-
kája –

De az Ezernyoltzszáz Tizenkilentz tájja – Le mettzett, s' így lettem Toronyom
Árbutzfája.

Kies árnyékaért ekkor megfizettem, Mikor Nevelőmnék Nevelője lettem –
Éltemben ha töbre nem nevelkedhettem – Holtom után sokkal feljebb emelkedtem.

A' fenn irtakat az Ekklesia Előljároi előtt fel olvasta, és jövendőre nézett emlékezet-
nek okáért egy üveg Edényben bé tévén ezen Torony Gombjában helyeztette
1819 dik Esztendőb[en].

Kisaszszony Hava 16 dik napján Ferentzi Mihály m.[anus] p.[ropria] Ekklesia
Papja, és Környéki ord[inarius] Notárius által.

(Hátlapján)

Megjegyzés: Egy 1800 dik Esztendőbeli Pappiros pénzt 2 Rfr. értékű emlékezetűl
ezen írásban bé tétettette vagon.

Szójegyzék

aeconomia – gazdaság, itt: gazdaságos, takarékos

Bavaria – Bajorország, jelenleg Németország legnagyobb területű tartomá-
nya

curator – gondnok

domesticus – házi, itt: egyházi, helyi

excellencia – kitűnőség, főméltóságok megszólítására használatos formula

folyó pénz – forgalomban levő pénz

font – a tömeg régi mértékegységeként volt használatos Magyarországon.

1 magyar (bécsi) font 0,56 kg

gubernator – kormányzó

insiner – mérnök

kies – kellemes fekvésű, tetszetős

kisasszony hava – augusztus

manus propria – saját keze (által)

notarius – jegyző

oltári szolgák – itt: egyházi tisztviselők

ordinarius – rendes, itt: tisztségben levő

öl – hosszúságegység, amelyet a metrikus rendszer bevezetése előtt széles körben alkalmaztak. 1 német öl (bécsi öl) = 1,89 méter

pallér – építkezések munkavezetője, aki a kőművesek és az ácsok munkáját egybehangolja

rajnai forint – eredetileg azon Rajna menti választófejedelmek által veretett aranypénz volt, akik IV. Károly aranybullájában pénzverési jogot kaptak. Közép-Európában a 16–19. században használták a 60 krajcárt érő német (osztrák) ezüstforint megnevezésére. Névváltozatai: *rajnai forint*, *rénus forint*, *rénus forint* stb. Közép-Európában, így Magyarországon is osztrák hatásra terjedt el, s a német, illetve osztrák veretű ezüstforintokat nevezték így, melyek 60 krajcárral voltak egyenlők.